

**HASIČSKÝ ZÁCHRANNÝ SBOR
MORAVSKOSLEZSKÉHO KRAJE**

KONCEPCE PREVENTIVNĚ VÝCHOVNÉ ČINNOSTI

**Vzdělávání žáků základních škol v oblasti
požární ochrany a ochrany obyvatelstva**

V Ostravě dne 27.10.2005

mjr. Ing. Jiří Pokorný, Ph.D.

ředitel odboru prevence

pplk. Ing. Libor Folwarczny

ředitel odboru ochrany obyvatelstva a plánování

Na přípravě a zpracování tohoto dokumentu se podíleli:

mjr. Ing. Jiří Pokorný, Ph.D.

pplk. Ing. Libor Folwarczny

mjr. Ing. Věra Žídková

por. Ing. Martin Pliska

por. Ing. Václav Komárek

npor. Mgr. Radka Damková

mjr. Ing. Kamil Klár

pplk. Ing. Josef Brettschneider

prap. Štěpán Mikulka

prap. Bohdan Mikulka

Obsah

1. ÚVOD	5
2. PODNĚTY PRO REALIZACI PROGRAMU	6
3. ANALÝZA ŠKOLSKÝCH ZAŘÍZENÍ V MORAVSKOSLEZSKÉM KRAJI	8
4. PROGRAM VÝCHOVA DĚTÍ V OBLASTI POŽÁRNÍ OCHRANY A OCHRANY OBYVATELSTVA.....	9
5. HISTORIE PROGRAMU.....	10
6. SOUČASNÝ STAV ZAJIŠTĚNÍ PROGRAMU VÝCHOVA DĚTÍ V OBLASTI POŽÁRNÍ OCHRANY A OCHRANY OBYVATELSTVA	11
7. REALIZACE PROGRAMU	13
7.1. Cílová skupina dětské populace	13
7.2. Konečné cíle a očekávané výsledky programu	14
7.2.1. Cíl programu.....	14
7.2.2. Možnosti dalšího uplatnění programu	14
7.3. Rozdělení aktivistů	15
7.3.1. Aktivista „Úroveň 1“	15
7.3.2. Aktivista „Úroveň 2“	15
7.3.3. Aktivista „Úroveň 3“	15
7.3.4. Aktivista „Úroveň zvláštní“	15
7.3.5. Koordinátor	15
7.3.6. Lektoři	15
7.4. Příprava aktivistů.....	16
7.4.1. Úvodní kurz.....	16
7.4.2. Opakovací kurz.....	16
7.4.3. Lektorský kurz.....	16
7.5. Působení aktivistů na školách	16
7.6. Základní zásady práce s dětmi v programu.....	17
7.7. Další formy výuky	17
7.8. Tvorba a distribuce metodických a propagačních materiálů	17
7.9. Spolupráce s ostatními	18
7.10. Evaluační mechanismy programu	18

8.	PROSTŘEDKY PRO REALIZACI	19
8.1.	Výchova a získávání aktivistů.....	19
8.1.1.	Obecné zásady získávání aktivistů.....	19
8.1.2.	Konkrétní postup při získávání aktivistů.....	19
8.1.3.	Příprava a financování lektorských týmů a kurzů přípravy aktivistů.....	20
8.2.	Počet aktivistů.....	21
8.3.	Materiální zabezpečení	23
8.3.1.	Poskytnutí služebních vozidel.....	23
8.3.2.	Poskytnutí potřebné výstroje a pomůcek pro praktické ukázky a práci s dětmi	23
8.3.3.	Uvolňování příslušníků z výkonu služby za účelem realizace besed na školách...	23
8.3.4.	Uvolňování příslušníků z výkonu služby na přípravu besed na školách.....	23
8.3.5.	Zajištění a poskytnutí propagačních a výchovných materiálů	23
8.4.	Finanční zabezpečení - odměňování aktivistů	23
9.	ZÁVĚR.....	24
	POUŽITÉ ZKRATKY	25
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	26
	SEZNAM PŘÍLOH	27

1. Úvod

Zákonem č. 238/2000 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, byl zřízen Hasičský záchranný sbor České republiky, jehož částí je také Hasičský záchranný sbor Moravskoslezského kraje.

Současný právní řád České republiky obsahuje nezbytné právní normy, které stanoví ministerstvům a ostatním ústředním správním úřadům, orgánům krajů, obcím a vybraným právníkům a fyzickým osobám konkrétní úkoly v oblasti požární ochrany a ochrany obyvatelstva, kdy preventivně výchovná činnost je jednou z jejich důležitých součástí.

Postavení, práva a povinnosti hasičského záchranného sboru, státních orgánů, správních úřadů, orgánů samosprávy, jakož i osob právníků a fyzických na úseku požární ochrany upravují zejména tyto právní předpisy:

- a) zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů.

Z § 26 odst. 2 písm. o) zákona o PO vyplývá HZS povinnost zabezpečovat preventivně výchovnou, propagační a ediční činnost na úseku požární ochrany.

Dle ust. § 29 odst. 1 písm. n) zákona o PO organizuje obec, v rámci samostatné působnosti, preventivně výchovnou činnost.

V souladu s ust. § 75 odst. 1 písm. d) zákona o PO se na činnostech směřujících k předcházení požárům, zejména pak na preventivně výchovné činnosti mezi občany a mládeží podílejí rovněž občanská sdružení, veřejně prospěšné organizace a jiné orgány a organizace působící na úseku požární ochrany.

- b) zákon č. 238/2000 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

- c) zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Z § 25 odst. 1 zákona o IZS vyplývá, že fyzická osoba pobývající na území České republiky má právo na informace o opatřeních k zabezpečení ochrany obyvatelstva a na poskytnutí instruktáže a školení ke své činnosti při mimořádných událostech.

- d) zákon č. 240/2000 sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (zákon o krizovém řízení)

Dle § 15 odst. 4 písm. c) zákona o krizovém řízení hasičský záchranný sbor seznamuje obce, právníké a fyzické osoby s charakterem možného ohrožení, s připravenými krizovými opatřeními a se způsobem jejich provedení.

Dle § 31 odst. 1 zákona o krizovém řízení má fyzická osoba pobývající na území České republiky právo na nezbytné informace o připravovaných krizových opatřeních k ochraně jejího života, zdraví a majetku.

- e) zákon č. 241/2000 Sb., o hospodářských opatřeních pro krizové stavy a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Dle zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), jsou vytvářeny vzdělávací programy, na základě kterých jednotlivé školy tvoří osnovy. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vydalo dne 29. srpna 2000 pod č.j. 14514/2000 - 51 Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže, který představuje aktivity ve všech oblastech prevence. Dále vydalo dne 4. března 2003 pod č.j. 12050/2003 –

22 Pokyn k začlenění tematiky ochrany člověka za mimořádných událostí do vzdělávacích programů, z kterého vyplývá povinnost zabezpečit minimální preventivní program v rozsahu 6 hodin ročně. Tento předmět je zaměřen zejména na rozpoznání varovného signálu „všeobecná výstraha“ a činnost po jeho vyhlášení, používání telefonních linek tísňového volání, činnost Integrovaného záchranného systému a poskytování první pomoci.

Vztahy HZS MSK k jiným orgánům veřejné správy, organizacím a subjektům vyplývají z jeho postavení, působnosti a ze zmocnění generálního ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky.

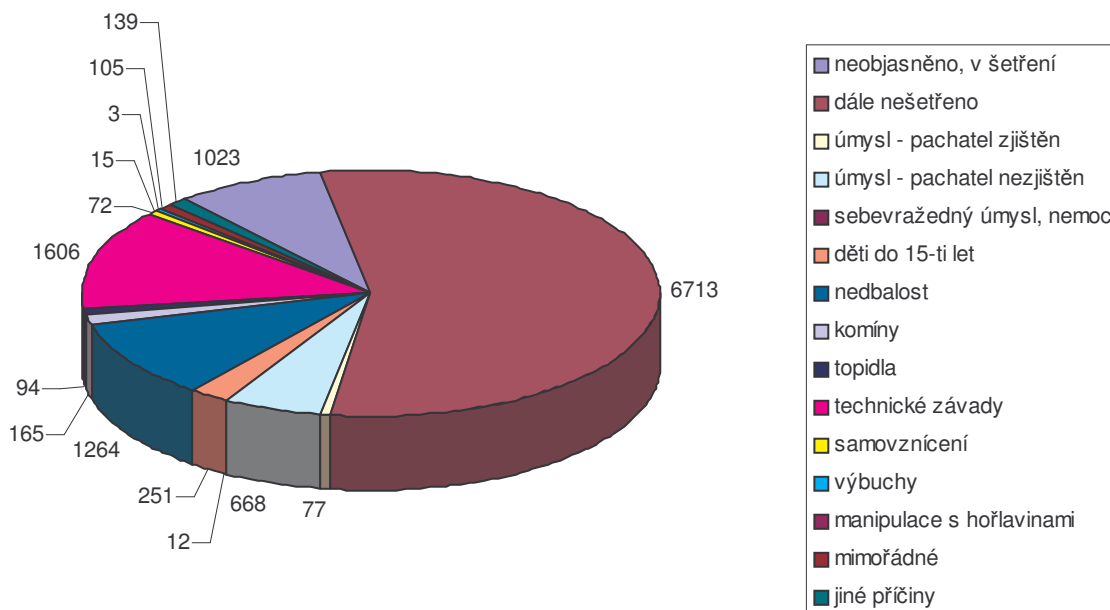
Posláním HZS je chránit životy a zdraví obyvatel a majetek před požáry a poskytovat účinnou pomoc při mimořádných událostech. Vzhledem ke skutečnosti, že posláním HZS zahrnuje plnění rozličných úkolů, HZS zabezpečuje i preventivně výchovnou, propagační a ediční činnost. K zajištění jedné z nejdůležitějších částí problematiky preventivně výchovné činnosti, to je výchovy dětí a mládeže, vydává HZS MSK koncepci, která obsahuje program Výchova dětí v oblasti požární ochrany a ochrany obyvatelstva, jehož náplň tvoří preventivní informace z těchto oblastí. Rovněž předkládá návrhy k zajištění personálních, materiálních a technických požadavků pro realizaci cílů stanovených v uvedených oblastech.

Účelem zpracované koncepce PVČ HZS MSK je vytvořit systém pro aplikaci programu Výchova dětí v oblasti požární ochrany a ochrany obyvatelstva a na jejím základě pak navázat spolupráci s významnou částí základních škol v Moravskoslezském kraji.

2. Podněty pro realizaci programu

Na území MSK došlo v letech 2000 až 2004 k 74 319 závažným událostem, které byly řešeny za účasti jednotek HZS MSK. Z celkového počtu událostí připadlo 12 207 událostí na požáry, což představuje 16,5 % všech událostí. Z hlediska statistického sledování jsou příčiny vzniku požárů tříděny do několika kategorií. Přehled počtu požárů dle jednotlivých kategorií příčin vzniku v období let 2000 až 2004 znázorňuje graf č. 1. Samostatnou kategorií představují požáry, které způsobily děti do 15 let. Kategorie „dětí do 15 let“ v letech 2000 až 2004 představovala 2,1 % z celkového množství požárů. Do dané kategorie spadají jen případy, kdy byl pachatel usvědčen a je jednoznačně prokázáno, že požár vznikl zaviněním ze strany osoby mladší 15 let. Je více než pravděpodobné, že se děti do 15 let podílejí na příčinách vzniku požárů daleko větší měrou a jejich vliv nacházíme i v jiných kategoriích.

Graf č. 1 Počet požárů v Moravskoslezském kraji v letech 2000-2004 dle příčin vzniku požárů

Samostatnou kategorií pro zařazení příčin vzniku požárů jsou požáry tzv. dále nedošetřované, jedná se o požáry přírodních porostů (s výjimkou lesních), odpadů, demolic a vraků vozidel, vznícení potravin při vaření a vznícení sazí v komíně. U těchto požárů nevzniká škoda na majetku, nedochází k jeho rozšíření mimo místo vzniku, usmrcení nebo zranění osob. Z hlediska statistického sledování příčin vzniku požárů představují tyto „dále nedošetřované požáry“ více jak 50 % z celkového množství požárů. Ze zkušeností je známo, že v mnoha případech jsou tyto požáry zakládány právě dětmi. Mezi ně patří např. požáry odpadků v plechovém kontejneru. Jako příčina zapálení odpadků v kontejneru je často stanoveno několik verzí: úmyslné jednání dospělé osoby eventuálně dítěte do 15 let nebo jejich nedbalostní chování (odhození neuhášené zápalky či nedopalku cigarety mezi odpadky, vsypání žhavého materiálu, nejčastěji popela mezi odpadky apod.). Také požáry vraků vozidel, mohou být způsobeny dětmi nebo mládeží, které se na těchto místech scházejí. Zapadlý nedopalek cigarety mezi hořlavý materiál ve vraku vozidla nebo jiná manipulace s otevřeným ohněm může způsobit následný požár vraku.

Příčiny vzniku požárů evidované v kategorii neobjasněné, v šetření, se podílí 9 % na celkovém počtu požárů a jsou typické tím, že příčina byla stanovena formou vyšetřovacích verzí. Jednou z verzí je i vznik požáru v důsledku konání dětí do 15 let.

Další kategorií je úmyslné zapálení, což činí cca 8,4 %. Ani v této kategorii nelze vyloučit zavinění dětí do 15 let. Tyto pachatele však zjišťovatel příčin vzniku požárů HZS již dále nedohledává. Případ a vyhledání pachatele předává k došetření Policii České republiky.

Z výše uvedených údajů lze odvodit, že děti do 15 let se podílejí na příčinách vzniku požárů v podstatně větším procentu případů, než udává samostatně sledovaná kategorie.

Praxe dokazuje, že i tříleté dítě je schopno manipulovat s otevřeným ohněm, dokáže zapálit zápalku, eventuálně použít zapalovač k zapálení hořlavé látky. Malé děti jsou schopny zapálit postel v bytě, případně hračku ve svém vlastním pokoji anebo jakýkoliv hořlavý materiál, který je v jejich bezprostředním okolí. S přibývajícím věkem se druhy zapalovaných předmětů rozšiřují. Žáci základních škol zapalují ve školách zejména nástěnky, svršky oděvů v šatnách a jiné předměty. V pubertálním věku děti způsobují požáry při tajném kouření ve stodolách, v senících a v prostorách, které navštěvují ve svém volném čase. I tyto případy jsou z hlediska příčiny vzniku požáru řazeny do kategorie „dětí do 15 let“.

Děti zakládají požáry zpravidla bez přípravy, bez akcelerantů a nahodile. Jako iniciátor používají zápalky, zapalovač, cigaretu nebo nedopalek cigarety a zpravidla na místě činu zanechávají stopy. Požáry zakládají primitivním způsobem, kdy v pozadí jednání každého jedince může být impulzivní čin bez přípravy. Nejčastěji tyto požáry vznikají mezi čtrnáctou a osmnáctou hodinou. Jsou zapalovány zejména objekty v individuálním vlastnictví, jako jsou byty, místnosti rodinných domů, auta apod. V 82 % zakládají děti do 15 let požáry v okolí svého bydliště (v okolí školy, v oblastech, kde se nejčastěji vyskytují). Motivem může být touha upoutat pozornost na svou vlastní osobu v kolektivu spolužáků, msta apod. Je pochopitelné, že při těchto požárech dochází k majetkovým škodám a k ohrožení života nebo zdraví dítěte i jiných obyvatel.

V rámci výuky dle školních učebních osnov se děti dozvědí řadu informací týkajících se např. práv dítěte, ekologie, ale o tom, jak předejít požáru, co dělat v případě vzniku mimořádné události, mají informace pouze rámcové. Počátkem devadesátých let minulého století byl na školách zrušen předmět branná výchova, který alespoň částečně poskytoval informace o tom, jak se zachovat v případě vzniku mimořádné události. Od této doby nebyl vyučován ucelený předmět zabývající se touto problematikou. Důležitým mezníkem se stal pokyn MŠMT k začlenění tematiky ochrany člověka za mimořádných událostí do vzdělávacích programů.

Stále vysoký počet požárů a narůstající hrozba teroristických útoků jsou dostatečným varováním před podceňováním preventivní tematiky k ochraně před mimořádnými událostmi. Pomocí fungujícího preventivního programu je možné snížit počet mimořádných událostí a zranění při nich nebo jim předejít. Je důležité, aby informace o tom, jak se před mimořádnými událostmi chránit a jak při nich postupovat, byly předávány a připomínány všem bez rozdílu věku, včetně dětí a to v periodických intervalech. Tím bude zajištěno, že se potřebné preventivní informace podaří postupně dostat do širšího povědomí obyvatelstva. Program Výchova dětí v oblasti požární ochrany a ochrany obyvatelstva je z výše uvedených důvodů cíleně směřován na děti základních škol, aby získaly potřebné základní vědomosti v popisované oblasti.

3. Analýza školských zařízení v Moravskoslezském kraji

Výchovně vzdělávací soustava v MSK zahrnovala dle Výroční zprávy o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy v Moravskoslezském kraji za školní rok 2003/2004 celkem 1 071 ředitelství škol, předškolních a školských zařízení. Tímto počtem se MSK řadí na přední místo v České republice. Ve výchovně vzdělávací soustavě MSK se vzdělávalo a vychovávalo 239 480 dětí, žáků a studentů zpravidla ve věku od 3 do 21 let.

Na území MSK bylo dle statistických výkazů odboru školství Krajského úřadu Moravskoslezského kraje platných k září 2004 registrováno 449 základních škol,

59 zvláštních a speciálních škol a 25 víceletých gymnázií viz tabulka č. 1. Jak z následující tabulky vyplývá, nejvíce základních škol se nachází v okrese Frýdek - Místek. Početně nejvíc tříd ve sledovaných 2. a 6. ročnících se nachází na základních školách v Ostravě. Následující tabulka nabízí pro srovnání údaje o počtu základních škol, víceletých gymnázií a speciálních škol.

Tabulka č. 1 Počet základních škol, víceletých gymnázií a speciálních škol na území Moravskoslezského kraje

Počet škol a tříd v MSK								
okres	základní školy			víceletá gymnázia		speciální školství		
	celkový počet	počet 2. tříd	počet 6. tříd	celkový počet	počet 1. ročníků	celkový počet	počet 3. tříd	počet 7. tříd
Ostrava	68	124	134	8	13	14	23	15
Bruntál	41	49	48	5	5	6	6	6
Frýdek - Místek	104	115	113	2	2	10	14	8
Karviná	83	116	141	5	6	9	14	7
Nový Jičín	72	79	83	3	3	11	9	7
Opava	81	87	89	2	2	9	9	6
CELKEM	449	570	608	25	31	59	75	49

4. Program Výchova dětí v oblasti požární ochrany a ochrany obyvatelstva

Vzhledem ke skutečnosti, že úkolem HZS je i PVČ, tato koncepce zpracovává program Výchovy dětí v oblasti požární ochrany a ochrany obyvatelstva z hlediska jeho obsahu, personálního, technického i ekonomického zajištění. Tento preventivní program se realizuje na základních školách a skládá se ze dvou hlavních částí.

První část je zaměřena na děti ve věku 7-10 let, což je první stupeň školní docházky. Dětem jsou předneseny základní informace a poznatky z oblasti požární ochrany a ochrany obyvatelstva ve dvou vyučovacích hodinách, které jsou dále děleny do jednotlivých tématických bloků. Cílem první části je získání důvěry dětí, vytvoření respektu z ohně a postulátu, že oheň dětem opravdu do ruky nepatří. Děti se naučí, jak přivolat pomoc (jde zejména o snížení ostychu při přivolání pomoci), prohlédnou a obléknou si zásahový oblek, čímž dojde ke snížení strachu z vybavení a výstroje hasiče. Dále se v první části děti

dozvědí, co znamená zvuk sirény – varovný signál, co dělat při zvuku sirény - varovném signálu, co si vzít s sebou při opuštění bytu. Na závěr první části jsou dětem rozdány propagační materiály s preventivní tematikou. Detailní schéma výuky je uvedeno v příloze č. 1.

Druhá část je určena dětem ve věku 11-14 let, což v praxi znamená druhý stupeň školní docházky. Výuka je doplněna o tematiku náročnější a není již vedena tak hravou formou, jako část první. Otevřená komunikace a vzájemný dialog je však nadále její podstatou. Uvedená část je rozdělena také na dvě samostatné hodiny, z nichž každá je rozšířeným opakováním obou hodin první části. Nově se objevují témata zdravotní prevence v přírodě

a lesní požáry, jejichž krátké bloky jsou vždy přiřazeny k tématům, s nimiž úzce souvisí. V druhé části se děti také dozví, co dělat když bude nařízena evakuace z místa bydliště, zásady opuštění bytu v případě evakuace, zásady ochrany při úniku nebezpečných látek, jak se budeme chránit v zamořeném prostředí a co jsou prostředky improvizované ochrany osob. Na konec první hodiny je zařazen krátký test, který v druhé hodině poslouží přednášejícím aktivistům jako vodítko k řešení případných nejasností. Cílem druhé části výukového programu je zopakovat si a rozšířit znalosti získané v první části výukového programu, uvědomit si zodpovědnost za své jednání, ale i za své mladší sourozence, naučit se základy první pomoci při popáleninách a intoxikaci kouřem, jak se zachovat při zvuku sirény a jak se chránit při úniku nebezpečných látek. Dětem je třeba zdůrazňovat, aby se v případě nebezpečí držely pokynů dospělých (rodičů, učitelů). Na závěr hodiny se pomocí propagačních materiálů zopakuje učivo. Detailní schéma výuky je uvedeno v příloze č. 2.

5. Historie programu

Program Výchova dětí v oblasti požární ochrany a ochrany obyvatelstva je určen dětem základních škol. Vznikl v Bruntále v roce 1996 a do současnosti je zde realizován ve spolupráci s občanským sdružením CITADELA. Autory programu jsou Bohdan a Štěpán Mikulkovi (příslušníci HZS MSK územního odboru Bruntál). V letech 1996 - 1998 probíhalo jeho zkušební ověřování na několika školách (základní, speciální) a tvorba metodiky práce s dětmi. Základním kritériem pro realizaci tohoto projektu je dlouhodobost, cílenost, odbornost a možnost zajistit program pro co největší počet dětí. V počátku byl program zaměřen pouze na požární ochranu a postupným vývojem se rozšířil o základní informace z oblasti ochrany obyvatelstva.

Počátečním impulsem pro vznik celého programu se stala stáž příslušníků tehdy HZS Bruntál v kanadských městech Ancasteru a Kanatě (provincie Ontario) v roce 1994. Kanada se řadí ke státům, které "školní" požární prevenci s úspěchem aplikují již řadu let a kde je praxí ověřena všeobecně známá skutečnost, že investice do této oblasti požární prevence mají pro svou efektivitu mnohonásobnou návratnost. V programu bylo nutné zohlednit rozdílnost životních stylů (bydlení jen v dřevěných přízemních domcích) a mentalit obou národů (společenská prestiž hasičů podepřená právní legislativou). Z těchto důvodů se také částečně seznámili s obdobným evropským modelem, konkrétně s preventivním programem linkolnshirského hasičského sboru v Anglii. Počátky tamních aktivit sahají až k roku 1978 a do roku 1997 se jim podařilo zapojit 70% škol v kraji.

Na základě zkušeností z Kanady a Anglie a z materiálů, které se k této problematice podařilo získat, aplikovali autoři zkušební program při výuce všech ročníků jedné z bruntálských

základních škol. Smyslem zkušebního programu bylo navázat úvodní kontakty s pedagogy, získat je pro danou věc a hlavně určit cílové skupiny dětí. Z výsledků realizace zkušebního programu byl následně celý program rozdělen do několika rovin a cyklů podobně, jako je tomu např. v Anglii.

V návaznosti na zkušenosti z aplikace programu vznikla v roce 1998 první ze tří publikací s názvem *Výchova dětí v oblasti požární ochrany*, která popisuje celý systém výuky. Na zpracování této publikace se podílel rovněž dětský psycholog Miroslav Piňos, bez jehož odborných zkušeností by nebyl preventivní program úplný. Od této doby se pak postupně dařilo rozšířit program do dalších škol na území okresu Bruntál. Program je v současné době z části rozšířen také na další okresy MSK. Na základě praktických zkušeností a úpravou legislativy se program *Výchova dětí v oblasti požární ochrany a ochrany obyvatelstva* vyvíjel až do současné podoby. Ani stávající formu programu nelze považovat za neměnnou. Implementací nových zkušeností bude program i nadále zdokonalován.

6. Současný stav zajištění programu *Výchova dětí v oblasti požární ochrany a ochrany obyvatelstva*

Úkol provádět preventivně výchovnou činnost je z hlediska organizační struktury HZS přiřazen odboru prevence. PVC je však činností natolik náročnou, že k realizaci vytyčených cílů vyžaduje vzájemnou spolupráci jednotlivých odborů HZS kraje.

V rámci jednotlivých územních odborů HZS MSK působí vybraní příslušníci, součástí jejichž funkční náplně je i preventivně výchovná činnost. Většina těchto příslušníků je absolventy školení aktivistů pro program *Výchova dětí v oblasti požární ochrany a ochrany obyvatelstva*. Průběh realizace preventivně výchovné činnosti na ZŠ v letech 2003 – 2005 je zobrazen v příloze č. 3.

Pro Krajské ředitelství HZS MSK byli proškoleni jako aktivisté 2 příslušníci, kteří ve dvojici provádí besedy pro I. stupeň základních škol (2., 3. a 4. třídy). V roce 2004 provedli besedy na 4 základních školách v celkovém počtu 24 vyučovacích hodin. Do poloviny roku 2005 se počet škol zařazených do programu zvýšil na 10. Zkušebně byl program prezentován i na jedné mateřské škole a jednom víceletém gymnáziu. V první polovině roku 2005 byly provedeny besedy v rozsahu 61 vyučovacích hodin.

Územní odbor Bruntál organizuje besedy programu *Výchova dětí v oblasti požární ochrany a ochrany obyvatelstva* ve spolupráci se sborem dobrovolných hasičů. Celkem školením aktivistů prošlo 10 příslušníků HZS MSK a 15 členů SDH. Spoluprací s SDH došlo k pokrytí 65 % základních škol v tomto územním celku. V roce 2004 byly provedeny besedy na 25 základních školách, 3 mateřských školách a v rámci tvorby metodiky pro střední školy a střední odborná učiliště i na 5 takových zařízeních – celkově 419 vyučovacích hodin. Do poloviny roku 2005 byly besedy provedeny na 20 základních školách, což představovalo 192 vyučovacích hodin.

Územní odbor Frýdek - Místek zajistil absolvování školení aktivistů na přelomu let 2003/2004 jednomu příslušníku HZS MSK. V roce 2004 provedl besedy na 4 základních a 3 mateřských školách, celkem v počtu 27 vyučovacích hodin. V 1. čtvrtletí roku 2005 prošlo školením aktivistů programu *Výchova dětí v oblasti požární ochrany a ochrany obyvatelstva* 11 členů SDH. V současné době provádí příslušník HZS besedy ve dvojici s aktivistou z řad SDH a postupně přebírá funkci koordinátora akcí aktivistů z řad SDH, kteří

pak na školách aktivně pracují samostatně. V prvním pololetí roku 2005 provedli besedy na 9 základních a 9 mateřských školách, celkově byly realizovány besedy v rozsahu 91 vyučovací hodiny.

Mezi příslušníky územního odboru Karviná je jeden absolvent školení aktivistů. Tento příslušník provádí besedy na školách sám a v současné době byl převelen na oddělení zjišťování příčin požáru. Situace je dočasně řešena pořádáním besed na učebně stanice HZS místo na školách a v případě nutnosti jej zastupuje jiný příslušník, který neprošel školením aktivistů a nemá pro danou činnost dostatečné znalosti. V roce 2004 provedl proškolený příslušník besedy na 10 základních a 6 mateřských školách. Do poloviny roku 2005 se uskutečnily besedy s dětmi ze 4 základních a 2 mateřských škol. Celkově bylo v roce 2004 realizováno 72 vyučovacích hodin a v první polovině roku 2005 27 vyučovacích hodin.

V rámci územního odboru Nový Jičín absolvoval školení aktivistů na přelomu let 2003/2004 jeden příslušník HZS MSK, který prováděl besedy na školách. Po druhé polovině roku 2004 byly provedeny opakované personální změny v řadách příslušníků prevence, kterým byla určena PVC jako součást pracovní náplně. Z tohoto důvodu již dále nedocházelo k aktivnímu zapojení do programu Výchova dětí v oblasti požární ochrany a ochrany obyvatelstva a uskutečňování besed na školách.

Územní odbor Opava zajistil v průběhu roku 2003 školení aktivistů pro 10 příslušníků HZS. V posledním čtvrtletí roku 2003 byly v Opavě prováděny besedy na ZŠ, které byly velmi kladně hodnoceny. V roce 2004 a 2005 se v činnosti pokračovalo jen omezeně, neboť se nepodařilo organizačně zajistit podmínky pro činnost všech proškolených aktivistů. Preventivně výchovnou činností na ZŠ se aktivně zabývají především aktivisté ze stanice Vítkov. Ostatní stanice HZS MSK ÚO Opava zajišťují PVC především organizováním jednorázových akcí (např. dny otevřených dveří, Bambiriády, branné dny ZŠ). V roce 2004 byly provedeny besedy na 9 základních školách, v prvním pololetí roku 2005 se uskutečnily besedy na 3 základních školách, což představuje 26 a 22 vyučovacích hodin.

V okruhu působnosti územního odboru Bruntál program vznikl a běží již cca 10 let ve spolupráci s občanským sdružením CITADELA o.s. Bruntál a SDH. Za dobu trvání programu se podařilo vytipovat vhodné aktivisty, kteří mají o danou problematiku zájem a aktivně se v této oblasti angažují. Z tohoto důvodu je programem pokryto nejvíce základních škol.

Úspěšnost realizace programu závisí mimo jiné na kvalitě a počtu vyškolených aktivistů. Rozsah současného pokrytí základních škol programem Výchova dětí v oblasti požární ochrany a ochrany obyvatelstva v ostatních územních odborech v MSK odpovídá současnému početnímu stavu vyškolených aktivistů. Pro významné zapojení 2. a 6. tříd základních škol do programu je potřeba získat a vyškolit více aktivistů. Podrobnější rozvaha potřebného počtu aktivistů je provedena v kapitole 8.2.

Tabulka č. 2 Počet škol v programu

Okres	Celkový počet ZŠ	Celkový počet ZŠ již zařazených do programu ¹	Procentuální vyjádření počtu ZŠ již zařazených do programu ¹
Ostrava	68	10	15 %
Bruntál	41	26	65 %
Frýdek - Místek	104	13	12 %
Karviná	83	13	14 %
Nový Jičín	72	0	0 %
Opava	81	4	5 %
CELKEM	449	66	15 %

¹ Jedná se o školy, na které byl program zaveden, tzn. školy, kde jsou besedy prováděny i pouze pro jeden ročník.

7. Realizace programu

7.1. Cílová skupina dětské populace

Program Výchova dětí v oblasti požární ochrany a ochrany obyvatelstva je směřován cíleně na žáky základních škol tak, aby se pokud možno ke každému dítěti dostaly informace o tom, jak předcházet mimořádným událostem a jak se v případě takové mimořádné události chovat.

Je žádoucí, aby bylo první seznámení s probíranou problematikou provedeno co nejdříve. Ze zkušeností vyplývá, že žáci 1. tříd se ještě ve školním prostředí dostatečně neorientují, ale žáci 2. tříd již ztratili počáteční ostych, se kterým se potýkali při zahájení školní docházky. Z tohoto důvodu jsou žáci 2. tříd schopni mnohem lépe vnímat základní informace z oblasti prevence před mimořádnými událostmi. Na základě zkušeností s aplikací programu na základních školách byl proto 2. ročník vyhodnocen jako nejmladší věková skupina se schopností soustředit se v požadovaném čase na předkládané informace z oblasti prevence před mimořádnými událostmi. Tento stav trvá po celý první stupeň školní docházky. První část programu je tedy zpracována s ohledem na schopnosti dětí tohoto věku a je možno ji užít prakticky beze změny od druhé až po pátou třídu. Nejvhodnější je, aby aktivista navštívil děti hned ve druhé třídě. Následné opakování témat pro první stupeň v 3. až 5. třídě zůstává dále na učitelích, kteří mají od roku 2005 k dispozici příručku a průvodní videokazety.

Žáci na druhém stupni jsou fyzicky a psychicky daleko vyspělejší a jsou tedy schopni zvládnout složitější témata jako je zdravotní péče, použití přenosných hasicích přístrojů a chování při úniku nebezpečných látek. Na druhém stupni navštíví aktivisté danou třídu podruhé a výuku rozšíří. Je vhodné, aby aktivisté navštívili podruhé děti hned v šesté třídě, neboť zvládnutí kolektivu dětí ve vyšším věku je náročnější. Také v dalších ročnících

druhého stupně základní školy je pak na učitelích opakování příslušných témat s využitím příruček a průvodních videokazet.

Na speciálních školách je nutné volit návštěvu školy individuálně s ohledem na psychologickou vyspělost dětí. Z praxe vyplývá, že je vhodné navštívit vždy děti o třídu výš (3. a 7. třída).

7.2. Konečné cíle a očekávané výsledky programu

7.2.1. Cíl programu

Cílem programu *Výchova dětí v oblasti požární ochrany a ochrany obyvatelstva* je předat dětem ve dvou věkových rovinách školního života důležité informace z oblasti prevence před mimořádnými událostmi. Prostřednictvím výukových besed a propagačních materiálů vzbudit v dětech vztah k dané problematice, naučit je, jak mimořádným událostem předcházet, základním principům ochrany a chování v případě vzniku mimořádné události. V optimálním případě dojde k předání informací pomocí výukových besed a propagačních materiálů přes děti i na rodiče.

Jak ukazují zkušenosti ze zahraničí, výsledky nelze očekávat okamžitě. V případě dobře fungujícího systému však lze touto včasnou prevencí předejít a snížit procento mimořádných událostí způsobených dětmi a jejich zranění při nich. Zkušenosti získané a osvojené v rámci tohoto programu mohou pak úspěšně využít děti i v jejich dospělém životě.

7.2.2. Možnosti dalšího uplatnění programu

Vzhledem k dlouhodobě podceňované a zanedbávané problematice prevence před mimořádnými událostmi, nejsou základní školy jedinou cílovou oblastí, kde lze pro tento program najít uplatnění. S ohledem na schopnosti soustředit se a vnímat předkládané informace v různých věkových rovinách lidského života, nelze použít schéma programu *Výchova dětí v oblasti požární ochrany a ochrany obyvatelstva* univerzálně na všechny věkové kategorie od nejmenších dětí až po seniory. Z tohoto důvodu je potřeba upravit schéma programu a vytvořit novou metodiku i pro jiné věkové skupiny obyvatel, aby se preventivní informace vždy v určitých intervalech znovu připomínaly a rozšiřovaly s ohledem na schopnosti a potřeby daných věkových skupin.

Po zavedení programu do základních škol, je nutné nastavit určitou kontinuitu také na středních školách. V současné době již proběhl na územním odboru Bruntál monitoring znalostí studentů středních škol a byla zpracována metodika efektivního preventivního působení na tuto věkovou skupinu.

V působnosti územních odborů Bruntál a Frýdek - Místek dochází v současné době také ke zkušebním besedám v mateřských školách v rámci zjednodušeného programu *Výchova dětí v oblasti požární ochrany a ochrany obyvatelstva*.

V závislosti na vyhodnocení výsledků a zkušeností z probíhajících zkoušek upraveného programu a na dostatečné kapacitě vyškolených aktivistů je v budoucnosti možné zavedení programu i na MŠ a SŠ.

7.3. Rozdělení aktivistů

V popisovaném programu působí tzv. aktivisté, kteří se dle znalostí a praktických zkušeností dělí na aktivisty úrovně 1 až 3, aktivisty úrovně zvláštní, koordinátory a lektory.

7.3.1. Aktivista „Úroveň 1“

Za aktivistu „Úroveň 1“ je považován aktivista po dobu prvního úplného školního roku po absolvování úvodního kurzu aktivistů. Dvojice aktivistů „Úroveň 1“ za první školní rok provede besedy na dvou ZŠ.

7.3.2. Aktivista „Úroveň 2“

Aktivista „Úroveň 2“ je aktivista po dobu druhého až třetího roku po absolvování úvodního kurzu aktivistů. Dvojice aktivistů „Úroveň 2“ provádí besedy na 3 až 4 základních školách.

7.3.3. Aktivista „Úroveň 3“

Aktivista „Úroveň 3“ je aktivista s praktickými zkušenostmi delšími než 3 roky. Dvojice aktivistů provádí besedy na 5 až 6 základních školách (podle množství tříd v jednotlivých ročnících).

Aktivista této úrovně může působit na zvláštních a některých speciálních školách.

7.3.4. Aktivista „Úroveň zvláštní“

Aktivista provádí besedy ve speciálních školách např. se sluchově či zrakově postiženými dětmi, kdy je vyžadována velmi úzká spolupráce s vyučujícím personálem. Optimální je pokud je aktivista absolventem kurzu speciální pedagogiky atp.

7.3.5. Koordinátor

Koordinátory jsou příslušníci oddělení prevence na jednotlivých územních odborech HZS MSK, kteří mají PVC v náplni práce. Tito příslušníci budou koordinovat činnost dvojic aktivistů a zároveň budou působit jako supervize tak, aby byla dodržována zpracovaná metodika programu a tím zůstala zachována vysoká kvalita.

Dle možností budou i nadále provádět besedy v programu Výchova dětí v oblasti požární ochrany a ochrany obyvatelstva na vybraných ZŠ. Grafické schéma vazby mezi dvojicí aktivistů a koordinátorem je znázorněno v příloze č. 4.

7.3.6. Lektori

Lektori provádějí školení nových aktivistů programu Výchova dětí v oblasti požární ochrany a ochrany obyvatelstva. Jako lektori mohou být vyškoleni vybraní koordinátoři a aktivisté s minimálně dvouletou praxí a 150 odučenými hodinami v programu.

7.4. Příprava aktivistů

Realizace programu je uskutečňována ve spolupráci s příslušníky HZS, členy SDH, občanských sdružení působících v oblasti požární ochrany a jiných organizací, kteří budou postupně odborně vyškoleni pro práci aktivistů systémem vzdělávacích kurzů. Systém vzdělávání je podrobněji rozveden v příloze č. 5 tohoto dokumentu.

7.4.1. Úvodní kurz

Úvodní kurz je rozdělen na dvě na sebe navazující části, a to úvodní část a metodický seminář. Úvodní část trvá 3 dny a v jejím průběhu jsou účastníci kurzu seznámeni lektory se zásadami práce s dětmi, používáním komunikačních dovedností a metodikou programu. Po 4 týdnech, kdy si účastníci kurzu ověří metodiku prací s konkrétním kolektivem dětí na vybrané ZŠ, následuje metodický seminář, který trvá 2 dny. Metodický seminář je zaměřen především na konzultace a výměnu zkušeností aktivistů z jejich besed na ZŠ. Seminář je doplňován jednorázovými přednáškami a workshopy.

Kromě základních teoretických vědomostí je při koncipování výcviku kladen důraz na rozvoj komunikačních schopností a na využití interaktivních technik při práci s dětmi.

Detailní harmonogram úvodního kurzu je uveden v příloze č. 6.

7.4.2. Opakovací kurz

Účelem realizace tohoto typu kurzu je především rozvoj strategie postupného rozšiřování programu na další ZŠ, a to v přímé vazbě na zkušenosti, volný čas a ochotu stávajících aktivistů. V průběhu kurzu jsou dále definovány případné provozní nedostatky (docházející výukový a propagační materiál, výběr nových aktivistů a další motivace současných aktivistů atd.) v dané oblasti a způsob jejich odstranění. Během opakovacího kurzu aktivisté předkládají požadavky zejména na organizaci a běh programu. Dále jsou zde předávány aktivistům nové poznatky a informace, týkající se vývoje programu a případných změn.

Délka trvání opakovacího kurzu je 1 den. Opakovací kurz probíhá formou porady aktivistů, lektorů a koordinátorů.

7.4.3. Lektorský kurz

Účelem realizace tohoto typu kurzu je výběr a výcvik vhodných příslušníků pro úlohu lektora programu. Předpokladem pro absolvování tohoto kurzu je minimálně dvouletá praxe nebo 150 odučených hodin v programu. Následně může aktivista absolvovat lektorský kurz a získat oprávnění ke školení nových aktivistů.

Délka trvání kurzu je 4 dny. Detailní harmonogram lektorského kurzu je uveden v příloze č. 7.

7.5. Působení aktivistů na školách

Dvojice aktivistů působí v třídních kolektivech na škole a realizuje vzdělávací bloky dle dané metodiky a schématu výuky se stejnou skupinou dětí na ZŠ (příp. speciální škole nebo ve třídě víceletého gymnázia), což umožňuje navázání bližšího kontaktu, vzájemné důvěry a překonání komunikačních bariér.

V průběhu celého programu přednášející směřují k vytvoření přátelské atmosféry, pomocí níž se pak děti stávají jeho aktivní součástí. Tomu napomáhá zejména množství dotazů ze strany přednášejících i dětí, ale také řada drobných her a jednoduchých scének, jež provází zejména první část výuky. Důraz je kladen na použití maximálně názorných pomůcek a využití propagačních materiálů. Tyto materiály, dětmi přinesené domů, poslouží zároveň jako zdroj informací pro rodiče, kteří se tímto také nepřímo zapojí do výukového programu.

Působení aktivistů na školách zajišťují koordinátoři po domluvě s jednotlivými aktivisty, tak aby při jedné návštěvě školy byly besedy provedeny ve druhých i v šestých třídách.

7.6. Základní zásady práce s dětmi v programu

Hlavní metodou vzdělávacích bloků je diskuse, kdy si žáci sami kladou otázky a snaží se nacházet odpovědi. Úloha aktivistů je především podněcovací a podpůrná.

Aktivisté se snaží dojít u všech vzdělávacích lekcí k pozitivnímu závěru (nabídka pozitivních alternativ).

Nezbytná je realizace jednotlivých bloků vždy jen ve skupinách třídního kolektivu. Nedoporučuje se spojovat třídní kolektivy ani v případech, kdy jsou skupiny menší. Při sloučení více třídních kolektivů je skupinová dynamika třídy narušena a prostor pro účinnou prevenci se zmenšuje.

Je vhodné realizovat vzdělávací akce v místnosti "bez lavic". Odstranění lavic napomůže změnit situaci charakteristickou pro školské vzdělávání a umožní co nejpřirozenější projev žáků. Průběh bloků je doplňován neverbálními technikami, cvičením, využitím audiovizuální techniky, atd.

Jednotlivé bloky by měly probíhat bez přítomnosti učitele, aby byl vytvořen větší prostor k volnému projevu dětí a otevřené diskusi. Učitelé mohou být případně zváni na počátky jednotlivých bloků, aby se mohli seznámit se stylem a náplní práce.

7.7. Další formy výuky

Na děti nestačí působit pouze formou výukových přednášek. Na dané téma je potřeba pohlížet, co možná nejkompaktněji a na mládež a jejich prostřednictvím i na dospělé působit v daleko větší míře. Je nutné, aby si děti mohly své znalosti osvěžit a třeba i porovnat s ostatními. Mezi další formy výuky lze zařadit propagační akce (exkurze na hasičských stanicích nebo na centru tísňového volání) a soutěže (za příklad může sloužit literární a kreslířská soutěž "Hasiči očima dětí"). Důležitým pomocníkem v diskutované oblasti jsou media (tisk, rozhlas a televize), která je možné využít nejen pro předání nových informací, ale i pro propagaci pořádaných akcí a soutěží.

7.8. Tvorba a distribuce metodických a propagačních materiálů

Nezbytnou součástí práce aktivistů je tvorba a distribuce podpůrných výukových, obrázkových a propagačních materiálů, sloužících ke snadnějšímu pochopení jednotlivých probíraných témat.

7.9. Spolupráce s ostatními

Pro větší efektivitu preventivně výchovné činnosti je nutná součinnost a vzájemná spolupráce HZS MSK, obcí, sdružení a dalších organizací působících na úseku požární ochrany.

Dominantním partnerem při implementaci programu Výchova dětí v oblasti požární ochrany a ochrany obyvatelstva do škol bude neziskové sdružení CITADELA o.s. Bruntál, které se zabývá podporou prevence závislostí a patologických jevů. CITADELA o.s. Bruntál se podílí na propagaci programu na školách, na jeho rozvoji a dalších souvisejících činnostech.

Do programu budou aktivně zapojeni také členové dobrovolných sdružení působících na úseku požární ochrany a členové sborů dobrovolných hasičů. Někteří z nich byli již v minulých letech vyškoleni jako aktivisté v programu Výchova dětí v oblasti požární ochrany a ochrany obyvatelstva a v současné době působí na školách zařazených do popisovaného programu.

Vhodným navazujícím stupněm výchovy dětí v oblasti požární ochrany a ochrany obyvatelstva se jeví Projekt aplikačních kurzů ochrany obyvatelstva, na kterém se podílí Ústřední hasičská škola SH ČMS Janské Koupele a Občanské sdružení Arrows. Projekt je zaměřen především na žáky 8. a 9. třídy základních škol a studenty 1. ročníků středních škol. Cílem těchto aplikačních kurzů je rozšíření znalostí z přednášek na uvedené téma formou nácviku konkrétních situací. Praktickým nácvikem získá každý jednotlivec určitý rozsah dovedností při řešení mimořádných událostí, do kterých by se ve svém životě mohl dostat nebo při kterých může účinně pomoci.

7.10. Evaluační mechanismy programu

Způsob hodnocení efektivity programu Výchova dětí v oblasti požární ochrany a ochrany obyvatelstva bude prováděn následujícími konkrétními hodnotitelnými výstupy:

- supervize práce aktivistů na školách prováděná koordinátory,
- pravidelná metodická setkání a workshopy týmů jednotlivých územních odborů s koordinátorem programu,
- pravidelné porady a konzultace lektorů s koordinátory realizovaného programu,
- konzultace s odbornými pracovníky jiných státních i nestátních subjektů,
- každoroční zhodnocení projektu ve spolupráci s příslušným oblastním metodikem prevence pro školství,
- každým územním odborem bude zpracována závěrečná roční hodnotící zpráva a krajské ředitelství zpracuje celkové shrnující hodnocení realizace této koncepce v MSK.

8. Prostředky pro realizaci

8.1. Výchova a získávání aktivistů a lektorů

8.1.1. Obecné zásady získávání aktivistů

Na jednotlivých ÚO jsou určeni příslušníci, kteří mají PVČ v náplni práce. Většina z nich jsou absolventy školení aktivistů pro program Výchova dětí v oblasti požární ochrany a ochrany obyvatelstva a již dva roky zavádějí program na vybrané školy v rámci svého ÚO. Po získání dostatečné praxe mohou absolvovat kurz lektorů programu tak, aby sami byli schopni vyškolit nové aktivisty.

Podmínkou realizace vlastního programu je získat a vyškolit dostatek kvalitních aktivistů z řad příslušníku HZS MSK, kteří budou mít potřebné předpoklady pro tuto práci. Výběr aktivistů bude založen na principu dobrovolnosti. Celý program je postaven na interaktivním působení, vzájemné komunikaci a důvěře mezi dvojicí aktivistů a dětmi.

Na aktivisty je kladena řada rozmanitých požadavků, jako např.

- znát teorii a praxi detekované problematiky, soustavně se v ní zdokonalovat podle jejího dalšího vývoje, znát různé modely a přístupy uplatňované u nás i v zahraničí,
- mít schopnost efektivně pracovat s různou cílovou populací, pomocí obecně uznávaných technik s cílovou skupinou dětí,
- vychovávat žáky, rozvíjet jejich zájmy, schopnosti, charakter, k tomuto účelu je dobře poznávat; dokázat svou práci s dětským kolektivem dokumentovat,
- osvojit si a dále prohlubovat pedagogické a psychologické poznatky, metody a způsoby myšlení potřebné pro poznávání dětí a působení na ně,
- adekvátně realizovat interakci a komunikaci se žáky, případně s jejich rodiči a pedagogy,
- organizovat vlastní různorodou činnost a koordinovat osoby i malé skupiny působící formativně na žáky (třídní učitel - ostatní učitelé - rodiče - třída jako sociální skupina - zájmový kroužek apod.),
- poskytovat žákům pozitivní model zralé osobnosti.

Děti a mladiství potřebují vidět aktivistu jako člověka, který pro ně má velký význam, je jedním z dalších důležitých lidí (tak jako rodiče a nejbližší přátelé), který k nim má vztah, porozumění pro třídu i pro osobní problémy jednotlivců.

Výběru jednotlivých aktivistů je nutné věnovat značnou pozornost. Aktivisté by měli být pečlivě vybráni ve vzájemné spolupráci lektorů a služebních funkcionářů, kteří znají schopnosti příslušníků. Konzultace s psychologem HZS je možné využít pouze v obecné rovině nebo na základě dobrovolného zájmu jednotlivých kandidátů na práci aktivistů.

8.1.2. Konkrétní postup při získávání aktivistů

Získání kandidátů pro práci aktivistů bude realizováno pořádáním prezentací, jejichž cílem je informovat postupně všechny příslušníky HZS MSK o programu PVČ na ZŠ. Prezentace budou probíhat v průběhu roku 2006 a 2007. Provedení prezentace zajistí autoři programu ve spolupráci s příslušníkem z oddělení prevence, součástí jehož funkční náplně je PVČ. Podmínkou pro získání aktivistů je zajištění efektivní účasti všech příslušníků HZS MSK při prezentacích. Na základě informací o programu a seznámením s podmínkami materiálního

a finančního zabezpečení bude proveden výběr vhodných osob pro práci aktivistů. Skupiny kandidátů budou zařazeny do jednotlivých úvodních kurzů aktivistů.

Nábory budou prováděny s cílem pokrytí potřeby aktivistů na plánovaný počet škol a tříd v působnosti všech územních odborů HZS MSK. Školení aktivistů v programu Výchova dětí v oblasti požární ochrany a ochrany obyvatelstva budou organizována dle zájmu o tuto činnost. Předběžně lze předpokládat realizaci dvou úvodních kurzů pro aktivisty v roce 2006, dvou úvodních kurzů pro aktivisty v roce 2007 a rovněž dvou úvodních kurzů pro aktivisty v roce 2008. Po roce 2008 je počítáno s jedním úvodním kurzem aktivistů za dva roky. Tento kurz bude zaměřen na vyškolení nových aktivistů pro rozšíření programu na další školy v MSK a pro nahrazení aktivistů, kteří již dále v besedách na ZŠ nebudou pokračovat. Podrobnosti o realizaci kurzů pro aktivisty jsou dále rozvedeny v tabulce č. 3.

8.1.3. Příprava a financování lektorských týmů a kurzů přípravy aktivistů

V současné době provádí lektorskou činnost jeden lektorský tým.

K zajištění plynulého průběhu proškolení aktivistů se jeví jako žádoucí sestavení dalšího lektorského týmu. Oba týmy lektorů budou vzájemně spolupracovat a koordinovat svou činnost. V týmu lektorů by měli být zastoupeni 2 příslušníci HZS MSK a psycholog. Předpokládaný časový rozvrh vzdělávání aktivistů i s vyčíslenými finančními náklady dle jednotlivých let je uveden v tabulce č. 3.

Tabulka č. 3 Časový rozvrh vzdělávání aktivistů a finanční náklady dle jednotlivých roků

rok	kurz	pololetí roku	lektorský tým	počet proškolených nových dvojic	počet proškolených osob	pomůcky	lektorné	celkem
2006	1. úvodní	I/2006	břít. Mikulci	10		5 000	35 000	40 000
	2. úvodní	II/2006	břít. Mikulci	10		5 000	35 000	40 000
	celkem 2006				20			
2007	3. úvodní	I/2007	břít. Mikulci	10		5 000	35 000	40 000
	lektorský	I/2007	břít. Mikulci		5		35 000	35 000
	opakovací	II/2007	břít. Mikulci		20			
	4. úvodní	II/2007	břít. Mikulci	10		5 000	35 000	40 000
	celkem 2007				20	25		
2008	5. úvodní	I/2008	břít. Mikulci	10		5 000	35 000	40 000
	6. úvodní	II/2008	břít. Mikulci	10		5 000	35 000	40 000
	opakovací	II/2008	břít. Mikulci		20			
celkem 2008				20	20			80 000
2009	opakovací	II/2009	břít. Mikulci		20			
	celkem 2009				0	20		
2010	7. úvodní	I/2010	břít. Mikulci	10		5 000	35 000	40 000
	opakovací	II/2010	břít. Mikulci		20			
	celkem 2010				10	20		

8.2. Počet aktivistů

V MSK je celkem 449 základních škol. Za předpokladu, že dvojice aktivistů po zapracování provede besedy na 4 základních školách, pak potřebný počet dvojic aktivistů pro MSK činí přibližně 114.

K zajištění preventivně výchovného působení na základních školách v MSK by bylo zapotřebí přibližně 228 aktivistů. Po odečtení již vyškolených aktivistů i z řad jiných organizací a za předpokladu, že o tuto činnost budou aktivisté i nadále mít zájem, by bylo nutno vyškolit 180 nových aktivistů k pokrytí 100% základních škol v kraji. Je zřejmé, že tato úvaha je nereálná. V některých případech by bylo do preventivně výchovné činnosti zapojeno až 70 % příslušníků územního odboru HZS MSK.

V následujících odstavcích bude stanoven tzv. redukovaný počet škol. Výběr škol byl proveden na základě stanovených kritérií. Školy byly hodnoceny z hlediska

- zájmu o spolupráci v oblasti prevence před mimořádnými událostmi,
- počtu dětí ve škole,
- umístění školy (orientace zejména na sídlištní školy, městské školy, dislokace aktivistů.

Po uplatnění výše uvedených kritérií činí redukovaný počet škol přibližně 60 % z celku. Počet potřebných dvojic aktivistů se snížil na 48 (viz tabulka č. 4).

Tabulka č. 4 Redukovaný počet dvojic aktivistů za předpokladu, že dvojice aktivistů provede besedy na 2 školách v jednom pololetí

Územní odbor	Redukovaný počet základních škol	Procentuální vyjádření redukovaných základních škol	Redukovaný počet potřebných dvojic aktivistů při počtu 4 školy ročně na 1 dvojici	Redukovaný počet chybějících dvojic aktivistů
Ostrava	45	66	12	11
Bruntál	24	58	6	0
Frýdek - Místek	51	49	14	8
Karviná	53	63	13	12
Nový Jičín	39	54	10	10
Opava	48	59	12	7*
CELKEM	260	60	67	48

*předpoklad, že po zajištění podmínek se zpět do programu zapojí všichni vyškolení aktivisté

Požadovaný počet dvojic aktivistů pro jednotlivé územní odbory je uveden v tabulce č. 5.

Tabulka č. 5 Konkrétní počty hasičů na jednotlivých ÚO s uvedením redukovaného počtu potřebného aktivistů

územní odbor	stanice	počet výjezdových hasičů	redukovaný počet aktivistů v % při 4 školách na dvojici za rok
ÚO Ostrava	Zábřeh	85	
	Fifejdy	61	
	Poruba	36	
	Hrabůvka	33	
	Slezská	24	
	celkem ÚO	239	24 přísl. = 10 %
	bez vyškolených ²		22 přísl. = 9 %
ÚO Bruntál	Bruntál	33	
	Krnov	21	
	Rýmařov	15	
	celkem ÚO	69	12 přísl. = 17 %
	bez vyškolených ²		0 přísl. = 0 %
ÚO Frýdek - Místek	Frýdek-Místek	42	
	Třinec	33	
	celkem ÚO	75	28 přísl. = 37 %
	bez vyškolených ²		16 přísl. = 21 %
ÚO Karviná	Karviná	38	
	Havířov	33	
	Orlová	21	
	Český Těšín	18	
	Bohumín	21	
	celkem ÚO	131	26 přísl. = 20 %
	bez vyškolených ²		24 přísl. = 18 %
ÚO Nový Jičín ;	Nový Jičín	42	
	Bílovec	15	
	celkem ÚO	57	20 přísl. = 35 %
	bez vyškolených ²		20 přísl. = 35 %
ÚO Opava	Opava	39	
	Vítkov	12	
	Hlučín	12	
	celkem ÚO	63	24 přísl. = 38 %
	Bez vyškolených ²		14 přísl. = 22 %
MSK	celkem	634	134 přísl. = 21 %
	bez vyškolených ²		96 přísl. = 15 %

² V tabulce je počítáno jen s příslušníky HZS MSK.

8.3. Materiální zabezpečení

K zajištění průběhu programu je nutné zabezpečit určité materiální podmínky. Jde zejména o poskytování služebních vozidel, výstroje, učebních pomůcek a vytvoření potřebného časového prostoru.

8.3.1. Poskytnutí služebních vozidel

K zabezpečení přednáškové činnosti na školách budou podle potřeby využívána služební vozidla.

8.3.2. Poskytnutí potřebné výstroje a pomůcek pro praktické ukázky a práci s dětmi

Příslušníci vykonávající PVČ budou vybaveni potřebnou výstrojí a učebními pomůckami. Kompletní seznam a podrobnosti jsou dále rozvedeny v příloze č. 10.

8.3.3. Uvolňování příslušníků z výkonu služby za účelem realizace besed na školách

Přednášky na školách budou prováděny rovněž v době běžného výkonu služby. Uvolnění z běžného výkonu služby se předpokládá nejméně jednou za měsíc v dopoledních hodinách, v předem dohodnutých termínech a po dohodě s nadřízeným. Příslušníci vykonávající PVČ budou uvolnění z doby výkonu služby, pouze pokud bude zajištěna akceschopnost jednotky, tzn. budou dodrženy minimální početní stavy na směně.

8.3.4. Uvolňování příslušníků z výkonu služby na přípravu besed na školách

Přípravu k PVČ si příslušníci mohou vykonávat rovněž v době výkonu služby. Uvolnění z běžného výkonu služby k přípravě PVČ bude poskytováno vždy na směně předcházející naplánované přednášce. Příprava bude probíhat na pracovištích HZS MSK.

8.3.5. Zajištění a poskytnutí propagačních a výchovných materiálů

Pro snadnější pochopení probíraných témat jsou při besedách využívány propagační materiály s preventivní tematikou. Propagační materiály budou rozdávány zejména jako odměna za aktivitu a znalosti, nikoli za pasivní účast. Propagačním materiálem budou vybaveni všichni aktivisté působící v programu Výchova dětí v oblasti požární ochrany a ochrany obyvatelstva. Potřebné počty jednotlivých druhů propagačních materiálů a předpokládané finanční náklady na jejich pořízení jsou uvedeny v příloze č. 11.

8.4. Finanční zabezpečení - odměňování aktivistů

Preventivně výchovná činnost je kromě činnosti příslušníků zařazených na odborech prevence považována za činnost nad rámec plnění služebních povinností.

K dosažení dobrých výsledků, podpoře a stabilizaci proškolených aktivistů je třeba příslušníky motivovat vytvořením dobrých pracovních podmínek, společenským uznáním, tj. zejména podporou, oceněním nejen ze strany nejvyššího vedení HZS MSK, ale i všech služebních funkcionářů až po bezprostředního nadřízeného každého aktivisty.

Návrh způsobu odměňování aktivistů z řad příslušníků HZS MSK je uveden v příloze č. 12.

9. Závěr

Při zpracování koncepce preventivně výchovné činnosti na základních školách bylo snahou vytvořit fungující systém vzdělávání dětí v oblasti požární ochrany a ochrany obyvatelstva ve dvou samostatných věkových rovinách dětského života tak, aby byla nastavena kontinuita při získávání informací v dané oblasti. Koncepce je návrhem komplexního působení na děti a její nedílnou součástí je popis programu Výchova dětí v oblasti požární ochrany a ochrany obyvatelstva, který bude na školách prezentován vyškolenými aktivisty. Účelem této koncepce není snaha nahradit pedagogy při vzdělávání dětí v požární ochraně a ochraně obyvatelstva. Cílem zpracované koncepce je vzájemnou spoluprací vyškolených aktivistů s pedagogy vytvořit systém pro aplikaci programu Výchova dětí v oblasti požární ochrany a ochrany obyvatelstva ve významné části základních škol MSK, a tím zajistit informování dětí o této problematice ve všech ročnících vzdělávacího procesu.

Navrhovaná koncepce rovněž předkládá návrhy k zajištění personálních, materiálních, technických a finančních požadavků pro realizaci cílů stanovených v uvedené oblasti.

Použité zkratky

HZS	Hasičský záchranný sbor
MSK	Moravskoslezský kraj
HZS MSK	Hasičský záchranný sbor Moravskoslezského kraje
PO	Požární ochrana
IZS	Integrovaný záchranný systém
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
PVČ	Preventivně výchovná činnost
SDH	Sbor dobrovolných hasičů
ZŠ	Základní škola
MŠ	Mateřská škola
SŠ	Střední škola
ÚO	Územní odbor
PHP	Přenosný hasicí přístroj

Seznam použité literatury

- HORÁČEK, J., MIKULKA, B., MIKULKA, Š., PIŇOS, M.: *Výchova dětí v oblasti PO*, Knižnice České asociace hasičských důstojníků 3., 1998
- MIKULKA, B., MIKULKA, Š., PIŇOS, M.: *Metodika výcviku aktivistů pro výchovu dětí v oblasti PO (příručka pro instruktory)*, Knižnice České asociace hasičských důstojníků 3., 1999
- Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy v Moravskoslezském kraji za školní rok 2003/2004, Odbor školství, mládeže a sportu, 2004
- Databáze programu Statické sledování událostí, HZS MSK
- Internet: <http://www.hasik.cz/>
- Internet: <http://www.kr-moravskoslezsky.cz/>

Seznam příloh

- Příloha č. 1 Témata hodin a časový rozvrh pro žáky I. stupně ZŠ
- Příloha č. 2 Témata hodin a časový rozvrh pro žáky II. stupně ZŠ
- Příloha č. 3 Průběh realizace preventivně výchovné činnosti na ZŠ v letech 2004 – 2005
- Příloha č. 4 Grafické schéma vazby mezi dvojicí aktivistů a koordinátorem
- Příloha č. 5 Grafické znázornění návaznosti kurzů
- Příloha č. 6 Harmonogram úvodního kurzu
- Příloha č. 7 Harmonogram lektorského kurzu
- Příloha č. 8 Přehled počtu aktivistů a doplnění jejich stavu k pokrytí 100 % základních škol v kraji v porovnání s redukováným počtem aktivistů, za předpokladu, že dvojice aktivistů provede besedy na 2 školách v jednom pololetí
- Příloha č. 9 Potřebný počet aktivistů ve vztahu k počtu výjezdových hasičů na jednotlivých územních odborech pro pokrytí 100% ZŠ v MSK při počtu 4 ZŠ na dvojici aktivistů
- Příloha č. 10 Seznam potřebné výstroje a pomůcek nezbytných k realizaci programu
- Příloha č. 11 Počty propagačních materiálů a finanční rozpočet
- Příloha č. 12 Způsob odměňování aktivistů